

Četba: Asking Questions

Kapitola se zabývá problematikou získávání dat v kvalitativním výzkumu z hlediska sestavování otázek na různé aspekty sociálních jevů. Autoři rozčleňují otázky, jež se mohou pokládat v kvalitativním výzkumu, podle toho, ke zjištění jakých informací směřují. Na základě toho rozlišují osm základních druhů otázek.

Prvním z těchto druhů jsou otázky, které směřují ke zjištění typu sociální skutečnosti, jež je předmětem výzkumu. Tyto otázky pak mohou podle autorů vést ke třem odlišným výsledkům. Prvním z nich je zjištění jednotlivého osamoceneného typu, který je na základě výzkumu přesně definován, druhým je výsledek v podobě několika typů a taxonomie a třetím je typologizace, kdy podle několika různých škál se vytvoří množství typů, které vždy odpovídají nějaké specifické kombinaci v rámci daných škál. Autoři v tomto směru upozorňují na pravidlo, kdy každé empirické zjištění by mělo být možné zařadit do některého z vytvořených typů a zároveň vždy pouze do jednoho.

Další druh otázek v kvalitativním výzkumu vede ke zjištění četnosti jevu. V tomto ohledu by mělo být možné zjistit, jak často se daný jev vyskytuje, jakou část z celkového množství výskytů tvoří jeho různé variace a podobně. Tomuto druhu otázek se podobný i další, který zjišťuje intenzitu, velikost zkoumaného jevu, nicméně autoři upozorňují, že tento druh otázek není příliš obvyklý v kvalitativním výzkumu a je typický spíše pro kvantitativní výzkum.

Tyto doposud zmíněné otázky ve výzkumu pohlíží na zkoumaný jev vždy zvenčí, ovšem vedle nich pak identifikují autoři dva druhy otázek, které jsou přímo podstatou jevu. Tím prvním jsou otázky, jež se táží, jaké má zkoumané téma struktury. Tento druh otázek se tedy snaží zjistit, jaké jevy jsou spolu navzájem provázané, jaká je pozice zkoumaného jevu v rámci širší sociální struktury, co ho tedy determinuje, jakým způsobem ho to determinuje, a zároveň, jak se daný jev dá sám strukturovat. Druhým typem otázek pohlížející na zkoumané téma „zvnitř“ jsou otázky, které se zabírají procesy. V tomto ohledu autoři rozlišují cyklické procesy, kdy se proces v určité periodě dostane zpět na výchozí bod, spirálovité procesy, které fungují podobně jako cyklické, ovšem každý následující koloběh staví na výsledku toho předchozího, a sekvence, které mají lineární průběh. Ve zkoumání sekvencí jevů autoři rozlišují otázky, které se snaží vypátrat předchozí krok, otázky, které mají za cíl zjistit následující krok, a otázky, které mají vysledovat kritické části, tzv. „turning points“, které zásadně změnil průběh celé sekvence.

Další druhy otázek jsou takové, které se snaží zjistit příčiny zkoumaného jevu, a ty, které se snaží vypátrat jeho následky. Tyto druhy jsou znovu těmi, které pohlížejí na zkoumané téma „zvenčí“. Otázky ohledně příčin mají vést ke kauzálnímu vysvětlení, které se dělí na několik modelů, z nichž autoři udávají šest. Rovněž upozorňují, že aby bylo kauzální vysvětlení ve

výzkumu vůbec možné, je třeba, aby existovala variace jak v závislé proměnné, tak v nezávislé proměnné, efekt nezávislé proměnné časově předcházet efektu závislé proměnné a musí být prokázáno, že vztah mezi proměnnými není ovlivněn nějakou třetí neidentifikovanou proměnnou. Na základě těchto skutečností autoři tvrdí, že kauzální vysvětlení v kvalitativním výzkumu je problematické a někteří vědci si dokonce myslí, že je nemožné, přesto se ho ovšem v některých kvalitativních výzkumech podařilo specifickými způsoby dosáhnout. Zjišťování následků zkoumaných jevů je pak podobné jako zjišťování příčin, ovšem „posunuto dopředu“. V tomto ohledu je třeba se zaměřit na pátrání, pro koho nebo pro co vznikají následky, a zda-li jsou tyto následky záměrné, anebo nezáměrné.

Nakonec se autoři zaměřují na problematiku sociálního jednání. Upozorňují na dvě protichůdné koncepce, z nichž první z nich bere aktéra v sociálním jednání jen jako pasivního člena, který nemá šanci ovlivnit, jak jeho jednání určují předchozí události, sociální struktura a podobně. Druhá z koncepcí naopak přikládá aktérovi zásadní roli v tom, že při vědomém sociálním jednání je vždy ten, který rozhoduje, přičemž jeho rozhodnutí může být naprosto nepředvídatelné, a tím může zásadně ovlivnit průběh zkoumaného sociálního jevu. Podle autorů je proto třeba zjišťovat, jaký je kontext situace, v níž se jedinec rozhoduje, zda-li zkoumanou činnost bere jako zažitou rutinu, o níž nepřemýšlí, a jaké různé strategie vybírá, aby se s nastalou situací vypořádal.

Použitá literatura:

[1] LOFLAND, John, SNOW, David, ANDERSON, Leon, LOFLAND, Lyn. 2006. *Analyzing social settings: a guide to qualitative observation and analysis*. Belmont: Thomson/Wadsworth.